

УДК 930.253:929Тичина

Л. Г. КАСЯН*

**ПОЕТ В УМОВАХ “ЗАБЛОКОВАНОЇ КУЛЬТУРИ”:
АУДІОВІЗУАЛЬНІ “ВЕРСІЇ” БІОГРАФІЇ ПАВЛА ТИЧИНИ
(ДО 125-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)**

На прикладі документального масиву Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного розглянуто змістове наповнення та інформаційний потенціал аудіовізуальних документів як одного із джерел дослідження культурно-громадської, державницької та літературної діяльності українського поета П. Г. Тичини.

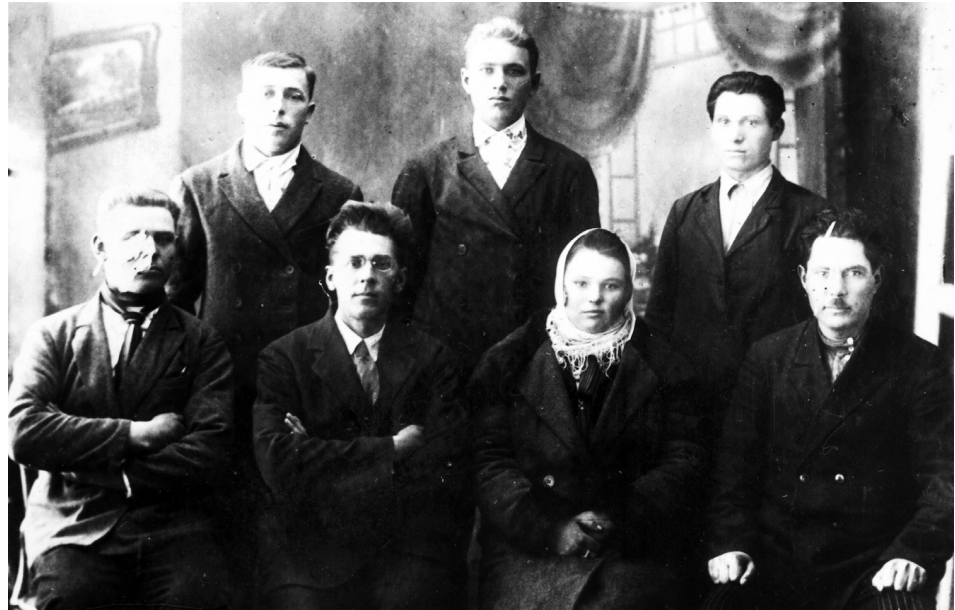
Ключові слова: П. Г. Тичина; аудіовізуальні документи; кіносюжет; фотодокумент; аудіозапис.

Сьогодні інтерес до постаті та творчості П. Тичини не зменшується, бібліографічний перелік праць як вітчизняних, так і закордонних дослідників, присвячених митцеві, налічує не одну сотню позицій. З’являються синтетичні студії, що охоплюють поезію, прозу, публіцистику, музику, живопис митця. Творчість поета вже не сприймається в одній тональності. З цього погляду дуже інформативною і показовою є вступна стаття до тому вибраних творів П. Тичини багатолітнього дослідника його творчості С. А. Гальченка із влучною і точною назвою “Між білим і чорним”¹. Завдяки новим дослідженням та виданню незавершених, недрукованих творів змінюється й уявлення про творчість П. Тичини після 30-х років ХХ ст. Так, німецький дослідник Герберт Нойфельд вважає П. Тичину “поетом трагічним і по-своєму вірним собі у часи катастрофічного падіння духовних вартостей і гідності людини”².

П. Г. Тичина під час навчання в Чернігівській духовній семінарії, м. Чернігів, 1908–1909 рр.
Із фондів ЦДКФФА України,
од. обл. 0-157754.

* *Касян Людмила Григорівна* – провідний науковий співробітник сектора публікації документів Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного.

П. Г. Тичина (сидить 2-й зліва) серед членів Чернігівського літоб'єднання,
м. Чернігів, 1929 р.

Із фондів ЦДКФФА України, од. обл. 0-157858.

У коло дослідницьких інтересів поступово входить освітянська, культурницька, громадсько-політична діяльність митця³.

Павло Тичина належить до постатей, для яких Україна була найвищим пріоритетом, а праця задля неї, часто сізіфова, у радянські часи “заблокованості” української культури – найвищим моральним імперативом, що змушував переборювати інколи нездоланні внутрішні й зовнішні “монблани” й “єверести”.

У процесі поступового створення повної й цілісної творчо-діяльничної біографії П. Тичини, заповнення численних лакун важливе місце посідають аудіовізуальні документи. Вони є “міцними цеглинами” у реконструкції об’єктивного й багатогранного образу митця, оскільки “...як джерела інформації мають унікальні можливості достатньо повно передавати та відтворювати зображувальну, звукову, зображувально-звукову сторони певних подій, процесів, фактів, фіксувати їх у той момент, коли вони відбуваються”⁴.

Мета нашого дослідження – проаналізувати інформаційне наповнення аудіовізуальних документів як одного із джерел вивчення громадсько-політичної, культурницької та творчої діяльності П. Г. Тичини.

Масив аудіовізуальних документів Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного (далі – ЦДКФФА України), які так чи інакше стосуються постаті П. Г. Тичини, хронологічно окреслюється 1900-ми–1980-ми роками ХХ ст. і налічує близько 445 одиниць обліку. До нього входять фото- (220 од. обл.), кіно-

П. Г. Тичина, м. Харків, 1934 р.
 Из фондів ЦДКФФА України,
 од. обл. 2-2433.

(182 од. обл.) та фонодокументи (43 од. обл.).

Найбільш ранніми документами в архівному зібранні є фотознімки. Це – фотопортрети Павла Тичини, студента Чернігівської духовної семінарії (1908–1909 рр.), та фото поета під час навчання у Київському комерційному інституті (1913–1914 рр.).

Фотодокументам властива висока міра тотожності зображуваного репродукованій (інтерпретованій) реальності, вони несуть образне уявлення про особу, подію, явище. Із зафіксованих на фото окремих миттєвостей і фактів вибудовується біографія особи і літопис епохи, вони допомагають конкретне вписати в загальне, а загальне розгледіти в окремій людській долі.

Фотодокументи зберігають інформацію про різні “часопросторові” періоди життя поета (чернігівський, київський (початку століття, довоєнний, післявоєнний), харківський), близьке, дружньо-приятельське, службове й офіційне оточення. Представлені дві категорії знімків: групові й портретні (у них автори намагалися через фотооб’єктив виразити особистісну суть поета, прагнули вловити й передати характерний мимовільний жест, погляд, випадковий рух, з яких постає нешаблонний цілісний образ героя, увиразнити його предметним оточенням).

Серед обох цих жанрових груп представлені як репортажні (інформаційні фото, події, ситуаційні фотографії), так і постановочні фотографії, “сконструйовані” за нормами і канонами того часу. Фотодокументи зафіксували поета за творчою працею, з друзями, родиною, на різних ювілейних урочистостях, зустрічах із представниками української та зарубіжної творчої інтелігенції, конференціях, засіданнях АН УРСР, зборах, книжкових виставках, письменницьких з’їздах України та СРСР, на урядових засіданнях та заходах, під час участі у засіданнях Верховної Ради УРСР та СРСР. Особливо цікавими є знімки 1945–1948 рр., які детально відтворюють діяльність Павла Тичини на посаді спочатку наркома, а потім міністра освіти УРСР (1943–1948 рр.): П. Тичина на післявоєнній відбудові сільських навчальних закладів, серед учнів, студентів та вчителів тощо.

Кінодокументи завдяки синтезу різноманітних елементів (статичного і динамічного зображення, кольору, звуку, світла, музики тощо) є

Міністр освіти УРСР П. Г. Тичина на уроці в одній із київських шкіл,
м. Київ, 1945 р.

Із фондів ЦДКФФА України, од. обл. 0-143304.

найбільш інформаційно насиченим видом аудіовізуальних документів. За змістовим наповненням серед них можна виділити два види: кінодокументи, що містять прижиттєву зйомку поета, та кінодокументи меморіального характеру, що здебільшого фіксують способи і форми комеморації митця.

За способом організації екранного матеріалу і специфікою його подачі – це, переважно, подієво-хронікальна, кінолітописна документалістика, кіноперіодика: сюжети із кіножурналу “Радянська Україна” та окремі кіносюжети вітчизняних кіностудій.

Джерелознавча цінність документальної зйомки полягає в синхронізації факту і його візуальної фіксації на плівку. Кінохроніка несе оприявлену й приховану характеристику епохи і особи в суспільному контексті.

У кінодокументах, основу яких становить прижиттєва зйомка П. Тичини, відбилась напружена і надзвичайно інтенсивна зовнішньоподієва канва діяльності поета, його вимушено-добровільна соціальна заангажованість. Окрім візуальної “артикуляції” офіційних подій і фактів, на кадрах кіноплівки раз по раз виринають почуття й емоції поета, поведінкові особливості в різних умовах і ситуаціях.

За характером діяльності П. Тичини прижиттєву кінохроніку можна поділити на три групи: 1) кіносюжети, присвячені громадсько-політичній, державницькій роботі поета; 2) фіксація культурно-громадської,

наукової діяльності; 3) кіносюжети, що стосуються творчої праці.

До першої групи належать кінодокументи, що висвітлюють діяльність П. Тичини на посаді міністра освіти УРСР: численні виступи перед освітянами, участь у роботі республіканських учнівських олімпіад, виступи з доповідями про стан освітньої галузі на сесіях Верховної Ради та засіданнях уряду тощо (наприклад, сюжети “Зустріч із освітянами Західної України у Львові” з кіножурналу “Радянська Україна” № 6 за лютий 1945 р. (од. обл. 205), “Виступ міністра освіти УРСР П. Г. Тичини на VIII сесії Верховної Ради УРСР” з кіножурналу “Радянська Україна” № 44, 1946 р. (од. обл. 329); на посадах Голови Верховної Ради УРСР (1953–1959 рр.); заступника Голови Ради Національностей Верховної Ради СРСР (1954–1962 рр.); депутатську діяльність (П. Тичина в 1938–1967 рр. – депутат Верховної Ради УРСР I–VIII скликань, 1946–1962 рр. – депутат Верховної Ради СРСР I–V скликань): виступи на сесіях Верховної Ради УРСР, під час зустрічей з іноземними делегаціями та окремими діячами, участь у роботі комісій Верховної Ради, під час державних заходів різного рівня, зустрічей з виборцями (наприклад: од. обл. 263, 2909, 382, 396, 445, 1174, 1139, 2260, 2285, 2909, 2312, 2386).

Культурно-громадська та наукова діяльність митця представлена сюжетами, що зафіксували виступи П. Тичини на сесіях АН УРСР, пленумах Спілки письменників України, ювілейних вечорах, присвячених класикам української та світової літератури (Т. Шевченку, І. Франку, А. Міцкевичу, М. Рильському, М. Бажану, Р. Тагору, А. Чехову, О. Пушкіну, Д. Гурамшвілі), декадах української літератури в Москві, Мінську, тижнях літератури колишніх радянських республік в Україні (вірменської, білоруської, таджицької), засіданнях творчих спілок та громадських організацій (наприклад: од. обл. 151, 594, 620, 635, 2108, 2264, 2431, 2424, 2323, 2390, 3415, 3428, 3591, 1000, 1042, 1055).

Третя група кінодокументів відтворює виконання П. Тичиною власних творів. Цей кіноматеріал синтезує зображувальну, знакову та

Міністр освіти УРСР П. Г. Тичина,
м. Київ, червень 1946 р.
*Із фондів ЦДКФФА України,
од. обл. 0-191027.*

Міністр освіти УРСР П. Г. Тичина (в центрі) під час неділянка з відбудови та ремонту шкіл, Житомирська область, червень 1946 р.

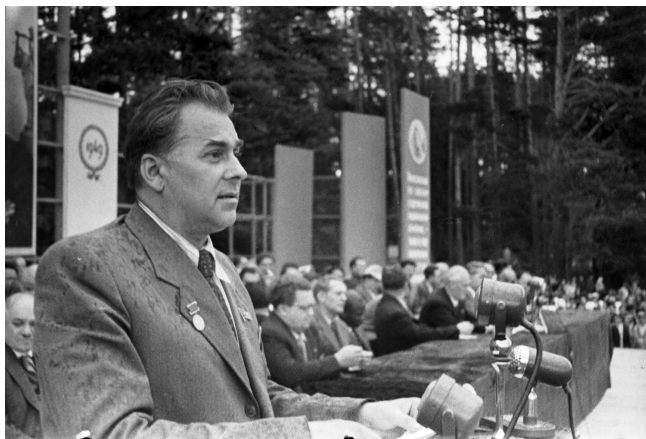
Із фондів ЦДКФФА України, од. обл. 0-191017.

звукову інформацію і може бути цікавим для дослідників як з погляду вивчення фактів творчості поета, так і з погляду характеристики психоемоційного стану автора та слухацької рецепції. Кіноплівка зберегла авторське виконання поезій не тільки на офіційних заходах, присвячених “червоним датам” чи ювілеям, таким як чергова річниця народження вождя пролетаріату, а й в камерних умовах власного робочого кабінету (наприклад: од. обл. 1003, 776, 2099, 2306, 2309, 2134, 5358, 8191).

Кінодокументи меморіального характеру (наприклад: од. обл. 3791, 5512, 6016, 9097, 8317, 4836, 11099) містять інформацію про похорон П. Тичини, траурний мітинг на Байковому цвинтарі, встановлення меморіальних дощок, пов’язаних із життям та діяльністю поета (в Києві, Уфі, Чернігові), відтворення меморіальної родинної садиби поета та створення музею в с. Піски Бобрівського району Чернігівської області, вшанування пам’яті та відзначення ювілеїв митця.

Постать П. Тичини представлена не лише в кінолітописній документалістиці, але й в кінопубліцистиці. У ЦДКФФА України зберігаються чотири документальні стрічки – фільми-портрети, присвячені поету: “Слово про поета” (1961 р.), “Павло Григорович Тичина” (1968 р.), “Павло Тичина” (1981 р.), “Прекрасне – явись!” (1988 р.).

Кінопродукція є своєрідним інструментом формування масових соціальних образів і, водночас, засобом репрезентації цих образів. Тому зазначені стрічки не лише несуть інформацію про П. Тичину, але й виступають історичним джерелом для дослідження формування соці-

Президія урочистого мітингу, присвяченого 150-річчю з дня народження О. С. Пушкіна. Виступає поет-академік П. Г. Тичина, с. Михайлівське Псковської області (РРСФР), 1949 р. *Із фондів ЦДКФФА України, од. обл. 0-129110.*

ального образу поета, історії сприймання П. Тичини-поета, науковця, громадського діяча.

Як будівельний матеріал для створення документального образу митця у кінопубліцистиці використовуються численні фотодокументи (портретні, подієві, видові знімки П. Тичини) та хронікальні кінокадри, оскільки «кінофакт багатозначний і легко піддається подальшому використанню в публіцистичній і навіть образній конструкції»⁵.

Стрічка «Слово про поета» («Укркінохроніка», режисер М. Юдін) (од. обл. 2407) присвячена семидесятиріччю від дня народження П. Г. Тичини. Кінооповідь продукує образ П. Тичини – канонізованого «співця партії, співця нового життя»⁶. Візуальну основу фільму становить хронікальна зйомка урочистого ювілейного вшанування поета з вітаннями «партійно-номенклатурного офіціозу» та стандартизовані агітаційні кадри (П. Тичина серед піонерів, на заводі, розмовляє з двічі Героєм Соціалістичної праці С. Виштак), що мають ілюструвати тезу про «тісний зв'язок поета з народом, з людьми, про яких він пише, яким віддає полум'я свого таланту»⁷. І візуальний, і вербальний (закадровий дикторський коментар) складники покликані сфокусувати увагу глядача на калейдоскопі мікроподій на екрані, «вмонтувати» у свідомості глядача діяльність і творчість поета в загальну ідеологічну канву. Таким чином повністю нівелюється сприйняття героя як особистості, витісняється інтенція глядацького сприймання до проявів реального життя із якимось побутовими деталями, спостереженнями, щирими словами і роздумами.

Фільм «Павло Григорович Тичина» («Укркінохроніка», режисер Г. Гончарова) (од. обл. 4320) вийшов через рік після смерті поета на останніх, вже ледь чутних акордах «хрущовської відлиги». Смерть принесла часткове звільнення образу «репресованого визнанням»⁸ поета від тоталітарних догм, спорадично, «крапельно», як відлуння недавнього суспільного потепління, вводилася інформація, яка раніше була

Зустріч у Київському аеропорту представників французької парламентської делегації.
Перший зліва на передньому плані – Голова Верховної Ради УРСР П. Г. Тичина,
м. Київ, 21 вересня 1955 р.

Із фондів ЦДКФФА України, од. обл. 2-157952.

незручною чи якимось чином могла зашкодити поету. Автори стрічки прагнули створити, по можливості, об'ємний соціально-психологічний портрет митця і суспільного діяча, портрет живої людини, а не лише “залаковану” і формалізовану датами й заслугами постать. Було ретельно візуалізовано біографію П. Тичини, залучено масив фотодокументів дитячих і юнацьких років, фото родини й друзів юності, деталізовано чернігівський період життя, показано рисунки поета, його автопортрет, введено окремі фото, які задокументували мандрівку П. Тичини Україною разом із хоровою капелюю К. Стеценка, світлини воєнних і перших повоєнних років. Численні й різноманітні кадри кінохроніки (виступи поета на засіданнях Верховної Ради, зустрічах із виборцями, читачами, творчою молоддю, діячами культури, за працею в робочому кабінеті, читає власні твори, слухає музику), використані у стрічці, доповнюють фотодокументи й створюють звукозоровий динамічний портрет, передають риси зовнішності, міміку, характерні жести, особливості постави, ходи, одягу тощо. П. Тичина постає перед глядачем різним: офіційним, ліричним, емоційним, замисленим. Важливим елементом в архітектоніці стрічки є короткі інтерв'ю-спогади людей, які спілкувалися, співпрацювали, приятелювали, зустрічалися з поетом: дружини Л. Тичини-Паперук, письменників-колег по державно-громадській роботі (М. Бажана, О. Гончара), представників молодшого покоління літераторів (Д. Павличка, Д. Білоуса), художників В. Касіяна, М. Сарьяна, композитора А. Філіпенка, землячки П. Тичини – жительки с. Піски Л. Дайнеко. Хтось згадує якийсь конкретний епізод чи подію, хтось розповідає про своє

відчуття П. Тичини, враження від його особистості: “Зустрічі з Тичиною запам’ятовувались назавжди. В цій людині жив постійний потяг до оновлення. Молодість – це була його перша прикмета. То я маю на увазі і людське, і творче його обличчя. Другою прикметою Павла Григоровича була лагідність, ніжність, помножена на безконечну вихованість і ерудицію. Мабуть, нема у нас зараз людини, яка б могла поєднувати лагідність і ніжність, і дуже високу мудрість. Ну й третя його ознака – це зацікавленість буквально всіма справами, він хотів знати все”⁹; “Красивый на внешность, мягкий такой человек”¹⁰. Із цих живих оповідей, переконливих мікрообразів П. Тичини вибудовується багатовимірний “людський і людяний” образ митця, обрамлений особистісним, приватним контекстом.

До дев’яносторіччя поета (1981 р.) режисером М. Лінійчук була здійснена нова редакція стрічки “Павло Григорович Тичина”. Фільм вийшов під назвою “Павло Тичина” (од. обл. 8869). Візуальний ряд в основному було збережено, додано нову інформацію про створений 1979 р. та відкритий для відвідувачів 1980 р. Літературно-меморіальний музей-квартиру П. Г. Тичини в м. Києві. Але скорочено окремі спогади про поета, зокрема спогади дружини про історію написання поезії “Я стверджуюсь...”, “посилені і правильно поставлені” ідеологічні акценти. Наголошувалося на тому, що вся творчість і діяльність Тичини підпорядкована виключно компартійній ідеології, і нині його поезія продовжує бути дієвою зброєю проти світового імперіалізму. На зображальному рівні ця теза підкріплюється “ідеологічно витриманими” хронікальними кадрами на зразок мітингів протесту проти американської агресії у В’єтнамі тощо. Тобто, знову робиться спроба ідеологічного “лакування” образу П. Тичини.

П. Г. Тичина спілкується з народною артисткою СРСР Н. М. Ужвій та поетом-академіком М. Т. Рильським у Колонному залі Київської філармонії під час літературного вечора, м. Київ, 19 березня, 1960 р.
Із фондів ЦДКФФА України,
од. обл. 2-69365.

П. Г. Тичина вдома,
разом із дружиною
Л. П. Тичиною-Паперук,
м. Київ, 22 січня 1961 р.
*Із фондів ЦДКФФА України,
од. обл. 2-156977.*

Фільм “Прекрасне – явись!” (“Київнаукфільм”, режисер Л. Анічкін) (од. обл. 11146) – одна з перших стрічок початку “горбачовських реформ”, періоду гласності й перебудови, зокрема, початку процесу ослаблення цензури й існуючих у радянському суспільстві численних інформаційних табу. Частково ці суспільні явища вплинули на композицію і художньо-образну структуру фільму. Автори фільму через медіа-текст, як своєрідну форму комунікативної взаємодії з глядачем, репродукують невідому, цензуровану поезію митця, прагнуть відкрити широкій аудиторії неординарну, багатогранну творчість П. Тичини, висвітлити замовчувані, викривлені факти його творчої біографії: “Поет складний, прекрасний, незвичний, незвичайний. Тож давайте подивимося на світ очима П. Тичини”¹¹. “Кінотвір <...> не монолітне ціле, а надскладний ансамбль елементів”¹². Фільмова фактура включає два головні складники: візуальний (споглядально-рецептивний) і вербальний (понятійно-мовний). Якщо в попередньо згадуваних стрічках вербальний складник доповнював візуальний, виступав його коментарем, то у фільмі Л. Анічкіна домінує саме вербальний. Він є змістовим ядром. Кінооповідь будується за хронологічним принципом, висвітлює біографію та віхи творчості П. Тичини в історичному контексті епохи (розглянуто “проекції”: Тичина і національне відродження 1917 р., П. Тичина і Голодомор в Україні 1932–1933 рр., П. Тичина і сталінські репресії тощо). Фільм містить біографічно-літературознавчий коментар письменника, дослідника життя і творчості митця С. Тельнюка, ранню лірику поета, поезії, які вважалися контрреволюційними і антирадянськими, твори П. Тичини, що зазнали цензурного втручання, пісні сучасних українських виконавців на слова П. Тичини. Фактично цей наратив “впаковано” у

П. Г. Тичина – академік АН УРСР,
м. Київ, травень 1962 р.
*Із фондів ЦДКФФА України,
од. обл. 0-92621.*

фільм. Нова інформація про поета, організована у вигляді тексту-сценарію, “розархівовується засобами кінозображення”¹³. Підпорядкований вербальній складовій візуальний ряд містить різні історичні документи, фотографії П. Тичини та інших персоналій, кадри кінохроніки, натурної зйомки, що топографічно точно відтворюють місця перебування митця, візуально посилюють емоційний вплив поезії, яка звучить у кадрі.

Аудіозаписи з виступами П. Тичини є не тільки одним із джерел інформації про участь митця в тих чи інших подіях, важливими документами епохи, а й засобом фіксації його мовлення, що є цінним матеріалом для характеристики особистості. За формою організації записаного матеріалу у фоно-

теці ЦДКФФА України присутні хронікальні записи подій, виступи, інтерв'ю П. Тичини, участь у радіопрограмах; за місцем запису – студійні, поза студійні та трансляційні записи. Серед фонодokumentів можна виділити три змістові групи:

а) виступи П. Тичини на з'їздах письменників УРСР (наприклад, вступне слово на з'їзді письменників УРСР 16 листопада 1966 р. (од. зб. М-6588, од. обл. 18136);

б) розповіді та спогади про українських і зарубіжних митців, виступи на творчих і ювілейних вечорах (наприклад, спогади про друга з юнацьких років, композитора Г. Верьовку (од. зб. М-6005, од. обл. 18119; од. зб. М-9827, од. обл. 22801), М. Коцюбинського (од. зб. М-9864, од. обл. 22859), доповідь про творчість грузинського поета Шота Руставелі (од. зб. М-7247, од. обл. 18497), виступ на вечорі, присвяченому 110-річчю з дня народження І. Франка (од. зб. М-6076, од. обл. 18127). Збережено також записи П. Тичини про Т. Шевченка, Лесю Українку, М. Рильського, І. Паторжинського, В. Косенка, А. Міцкевича, Р. Тагора та ін.;

в) авторське читання власних творів (різних художньо й “ідеологічно”), розповідь про творчі здобутки і плани: “Розкажи, розкажи

мені поле” (од. зб. КД-93, од. обл. 708), “Мій травню золотий” (од. зб. КД-93, од. обл. 710), “В час вечірнього розмаю” (од. зб. М-23360, од. обл. 10307), “Партію славить народ український” (од. зб. М-7954, од. обл. 19521), “Партія веде” (од. зб. М-11131, од. обл. 25121), виступи у передачах “Писати тільки правду” (1967 р., од. зб. М-6081, од. обл. 18142), “Лауреати Шевченківської премії” (1962 р., од. зб. М-7391, од. обл. 18541) тощо.

П. Г. Тичина – український поет,
академік АН УРСР, м. Київ, січень 1966 р.
Із фондів ЦДКФФА України, од. обл. 2-155572.

Таким чином, огляд аудіовізуальних документів із зібрання ЦДКФФА України свідчить, що вони мають незаперечний інформаційний потенціал у дослідженні громадсько-державницької, літературно-культурницької діяльності П. Тичини, посідають важливе місце серед інших джерел, покликаних реконструювати повну і цілісну творчо-діяльницьку біографію митця, заповнити численні лакуни та зберегти у культурній пам’яті багатовимірний і далеко неоднозначний образ поета.

¹ Гальченко С. Між білим і чорним / С. Гальченко // Золотий гомін: вибр. твори / П. Г. Тичина; вступ. ст., упоряд. та прим. С. А. Гальченка. – К.: Криниця, 2008. – 606 с.

² Нойфельд Г. Поет жорстокого віку: до 120-річчя до дня народження П. Тичини / Г. Нойфельд // Березіль. – 2011. – № 1/2. – С. 185.

³ Даниш Л. В. Невідомі аспекти громадсько-політичної діяльності П. Тичини та їх вплив на формування молодих українських митців ХХ ст. / Л. В. Даниш // Література та культура Полісся. – Вип. 49. / [відп. ред. і упорядник Г. В. Самойленко]. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – С. 146–155; *її ж.* Роль П.Тичини в суспільному житті та культурному розвитку України / Л. В. Даниш // Література та культура Полісся. – Вип. 51. / [відп. ред. і упорядник Г. В. Самойленко]. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – С. 166–181; Павленко М. Листування П. Тичини зі школярами і вчителями / М. Павленко // Рідна школа. – 2000. – №7. – С. 8–12; *її ж.* Освітнянський плуг Павла Тичини: Штрихи до педагогічної діяльності поета / М. Павленко // Рідна школа. – 2001. – №1. – С. 70–73; *її ж.* Павло Тичина – міністр освіти / М. Павленко // Освіта України. – 2001. – № 5(233). – С. 6; *її ж.* Педагогічна діяльність Павла Тичини / М. Павленко // Наука і сучасність: 36.

наук. праць Національного пед. університету ім. М. П. Драгоманова. Випуск І. – К. : Логос, 2000. – С. 69–76; *Присяжнюк К.* Освітній подвиг П. Тичини / К. Присяжнюк // Освіта. – 1991. – 14 лютого. – С. 8–9.

⁴ *Приходько Л. Ф.* Теоретичні та прикладні аспекти дослідження архівних аудіовізуальних документів / Л. Ф. Приходько // Архіви України. – 2015. – № 4(298) – С. 32.

⁵ *Беляев И. К.* Спектакль документов: Откровения телевидения / И. К. Беляев. – М. : ЗАО “Издательский дом Гелиос”, 2005. – С. 108.

⁶ Центральний державний кінофотофоноархів імені Г. С. Пшеничного (далі – ЦДКФФА України), од. обл. 2407.

⁷ Там само.

⁸ *Стус В.* Феномен доби (Сходження на голгофу слави) / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://fs88.www.ex.ua/get/126f451465d56ae8a51ae87a771c5cf> – Назва з екрана.

⁹ ЦДКФФА України, од. обл. 4320.

¹⁰ Там само.

¹¹ Там само, од. обл. 1146.

¹² *Куренной В.* Философия фильма: упражнения в анализе / В. Куренной. – М. : Новое литературное обозрение, 2009. – С. 7.

¹³ *Фрейлих С. И.* Теория кино: От Эйзенштейна до Тарковского / С. И. Фрейлих. – М. : Академический проект, 2013 – С. 416.

There is considered meaningful content and information potential of audiovisual documents as a source of cultural and social research, literary and statehood of Ukrainian poet P.H. Tychnya on the documents of the Central State Archives of Audio and Visual Documents of Ukraine named after H. S. Pshenychnyi.

Key words: P. H. Tychnya; the audiovisual documents; the film story; the photographs; the audio recording.